

hraničí a do soukromých rukou. Konečně v roce 1960 se na popud skupinky německých sociologů, mezi nimiž nechyběla Elisabeth Noelle-Neumannová, zakladatelka *Institutu pro demoskopii* v Allensbachu, *Marienthal* dočkal svého druhého německého vydání. O deset let později vyšel v anglickém překladu v USA, pak i v Anglii. Ještě několikrát německy ve SRN i v Rakousku, ve francouzském překladu, a dokonce i v korejštině. Teprve sedmdesátá léta poznamenaná vlnou nezaměstnanosti i velkým zájmem o společenské vědy, sociologii i sociální problémy přinesla *Marienthalu* jeho zasloužený úspěch a zařadila jej mezi klasické výzkumy.

Marii Jahodovou stihl ještě pohnutější osud než jejího manžela Paula Lazarsfelda nebo kolegu Hanse Zeisela. Po emigraci Paula Lazarsfelda do USA vedl po necelé dva roky vídeňské výzkumné středisko Hans Zeisel. Poté, začátkem roku 1934 jeho řízení převzala Marie Jahodová, které zůstala po rozvodu s Lazarsfeldem dcera Lotte. Byla přesvědčenou socialistkou a v době, kdy rakouští fašisté zakázali sociální demokracii, zajišťovala ilegální činnost vídeňského centra. V roce 1936 byla zatčena, vyslýchána, odsouzena do vězení, po osmi měsících věznění v létě 1937 propuštěna a vypovězena z fašistického Rakouska [Fleck 1989: liii–liv]. S podporou protestních akcí v cizině a apelů ze zahraničí jí bylo umožněno emigrovat do Velké Británie. Tam, ještě těsně před válkou v letech 1937 a 1938, provedla výzkum nezaměstnaných kvakerů ve Walesu založený na zúčastněném pozorování a analyzující osudy komunity, která se rozhodla řešit nezaměstnanost svépomocí [Jahoda 1989]. Po vstupu Hitlera do Rakouska byli ohroženi její nejbližší. Velkorysá osobní pomoc vedoucího kvakerského projektu Jima Forrestera, který jim zachránil život a napomohl jim v emigraci, přivedla Marii Jahodovou v té době k rozhodnutí nepublikovat výsledky své studie svědčící o neúspěchu svépomocného projektu. Výzkumná práce spatřila tedy světlo světa až v roce 1989 [Jahoda 1989; Fleck 1989: lxvii]. Marie Jahodová si po několika letech působení ve Velké Británii a v USA zvolila za své sídlo Univerzitu v Sussexu v Anglii, kde žila ještě v roce 1996.

Hans Zeisel emigroval před příchodem Hitlera do Spojených států a působil tam jako profesor sociologie na Univerzitě v Chicagu. Jeho nejslavnější knihou se stala učebnice analýzy a prezentace dat *Say it with Figures*, která se dočkala mnoha postupně doplňovaných vydání i překladů do několika světových jazyků. Hans Zeisel spojil ve své práci odbornost sociologa, statistika a právníka, byl v častém styku s Paulem Lazarsfeldem a spolupracoval s ním na několika dalších výzkumných projektech. Zemřel v roce 1992.

Výzkum nezaměstnaných v *Marienthalu* se stal předmětem zájmu rakouských sociologů. Historii výzkumu i osudy jeho autorů se podrobně zabýval Christian Fleck [Fleck 1989, 1990]. Koncem sedmdesátých let Michael Freund se skupinou spolupracovníků shromáždil data k osudům obyvatel *Marienthalu*. Jím vedená skupina výzkumníků provedla řadu rozhovorů s pamětníky, existuje jejich videodokumentace a také interview s Marií Jahodovou z konce sedmdesátých let má svou filmovou podobu. Rakouští filmaři dokonce natočili dokumentární film, jehož tématem se stal dnes již slavný výzkum nezaměstnaných z *Marienthalu* [Freund 1978: 57].

HYNEK JEŘÁBEK přednáší metody a techniky a historii sociologického výzkumu na Fakultě sociálních věd UK. Zabývá se sociologickou metodologií, politickou sociologií a dějinami klasických sociologických výzkumů. V roce 1997 vydává nakladatelství Karolinum jeho monografii Paul Lazarsfeld a počátky komunikačního výzkumu.

Literatura

- Eisenberg, P., P. F. Lazarsfeld 1938. „The Psychological Effects of Unemployment.“ *Psychological Bulletin* 35: 358-390.
- Fleck, Ch. 1989. „Politische Emigration und sozialwissenschaftlicher Wissenstransfer. Am Beispiel Marie Jahodas.“ S. vii-lxxii in *Arbeitslose bei der Arbeit. Die Nachfolgestudie zu „Marienthal“ aus dem Jahr 1938* von Marie Jahoda. Frankfurt-New York: Campus Verlag.
- Fleck, Ch. 1990. *Rund um „Marienthal“*. Wien: Verlag für Gesellschaftskritik.
- Freund, M. 1978. „Sociography: The Marienthal Story.“ *Austria Today*, No. 3: 55-57.
- Flos, Birgit, M. Freund, J. Marton 1982. „Marienthal 1930-1980.“ *Journal für Sozialforschung* 23: 136-149.
- Horkheimer, M. (Hrsg.) 1936. *Studien über Autorität und Familie*. Paris: Librairie Félix Alcan.
- Jahoda, Marie 1979. „PFL: Hedgehog or Fox?“ Pp. 3-9 in *Qualitative and Quantitative Social Research. Papers in Honor of Paul F. Lazarsfeld*, ed. by R. K. Merton, J. S. Coleman, P. H. Rossi. New York: The Free Press.
- Jahoda, Marie 1980. „Aus den Anfängen der sozialwissenschaftlichen Forschung in Österreich.“ In *Das geistige Leben Wiens in der Zwischenkriegszeit*, Hrsg. von N. Leser. Wien: Österreichischer Bundesverlag.
- Jahoda, Marie 1989. *Arbeitslose bei der Arbeit. Die Nachfolgestudie zu „Marienthal“ aus dem Jahr 1938*. Frankfurt-New York: Campus Verlag.
- Jahoda, Marie 1991. „Marie Jahoda, Paul F. Lazarsfeld & Hans Zeisel ‚Die Arbeitslosen von Marienthal‘.“ S. 119-122 in *Handbuch Qualitativen Sozialforschung*. München: Psy Verlag.
- Jahoda, Marie, P. F. Lazarsfeld, H. Zeisel 1960. *Die Arbeitslosen von Marienthal*. 2. Aufl. Allensbach-Bonn: Verlag für Demoskopie.
- Jahoda, Marie, P. F. Lazarsfeld, H. Zeisel 1974. *Marienthal. The Study of Unemployed Community*. London: Tavistock.
- Jeřábek, H. 1994. „Paul Felix Lazarsfeld - klasik sociologického výzkumu.“ *Sociologický časopis* 30: 57-71.
- Kern, H. 1982. *Empirische Sozialforschung. Ursprünge, Ansätze, Entwicklungslinien*. München: Verlag C. H. Beck.
- Komarovsky, Mirra 1971. *The Unemployed Man And His Family – The Effect of Unemployment upon the Status of the Man in fifty-nine Families*. New York: Octagon Books.
- Langenbucher, W. R. (Hrsg.) 1990. *Paul F. Lazarsfeld. Die Wiener Tradition der empirischen Sozial- und Kommunikationsforschung*. München: Ötschlager Verlag.
- Lazarsfeld-Jahoda, Marie, H. Zeisel 1933. *Die Arbeitslosen von Marienthal. Psychologische Monographien 5* (K. Bühler Hrsg.). Leipzig: S. Hirzel Verlag.
- Lazarsfeld, P. F. 1928. „Zur Normierung entwicklungspsychologischer Daten.“ *Zeitschrift für Psychologie* 107: 237-253.
- Lazarsfeld, P. F. 1932. „An Unemployed Village.“ *Character and Personality* 1: 147-151.
- Lazarsfeld, P. F. 1968. „An Episode in History of Social Research: A Memoir.“ Pp. 11-73, 351-360 in *The Intellectual Migration: Europe and America 1930-1960*, ed. by D. Fleming, B. Bailyn. Cambridge: Harvard University Press.
- Lazarsfeld, P. F. 1971. „Introduction.“ Pp. ix-xii in *The Unemployed Man And His Family*, by Mirra Komarovsky. New York: Octagon Books.
- Lazarsfeld, P. F. 1975. „Eine Episode in der Geschichte der empirischen Sozialforschung: Erinnerungen.“ S. 147-225 in *Soziologie – autobiographisch. Drei kritische Berichte zur Entwicklung einer Wissenschaft*, ed. by T. Parsons, E. Shils, P. F. Lazarsfeld. Stuttgart: Ferdinand Enke Verlag.